

1 רות רבה (וילנא) פתיחות

ויהי בהיות יהושע, אמר להם אף היא אינה שמחה שבו קרע יהושע שמלותיו שנאמר (שם /יהושע/ ז') ויקרע יהושע שמלותיו

2 תלמוד בבלי מסכת תענית דף יד עמוד ב

אמר רבי אלעזר: אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון, שנאמר +יהושע ז'+ ויאמר ה' אל יהושע קם לך למה זה אתה נפל על פניך.

רש"י מסכת תענית דף יד עמוד ב

רשאי ליפול על פניו - לבזות עצמו בפני הצבור, שאם לא יענה יחרפוהו, כך שמעתי, אלא אם כן יודעין בו שהוא חשוב כיהושע, שאמר לו הקדוש ברוך הוא: קום לך למה זה אתה נופל על פניך.

3 מהרש"א חידושי אגדות מסכת תענית דף יד עמוד ב

אין אדם חשוב רשאי ליפול כו' פרש"י. שמא לא יהיה נענה ויחרפוהו עכ"ל וטעם זה אינו מספיק אמאי אינו רשאי ובירושלמי הוסיף טעם דשמא לא יענה ויתחלל שם שמים ויאמרו שאין תוכו כברו

4 בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה לט

טז ויבן שם מזבח לה', אר"א ג' מזבחות בנה אחד לבשורת א"י, וא' לקנינה, וא' שלא יפלו בניו, הה"ד (יהושע ז') ויקרע יהושע שמלותיו ויפול על פניו ארצה לפני ארון ה' עד הערב הוא וזקני ישראל ויעלו עפר על ראשם, אר"א בן שמוע התחילו מזכירים זכותו של אברהם אבינו שנאמר (בראשית יח) ואנכי עפר ואפר, כלום בנה אברהם מזבח בעי אלא שלא יפלו בניו בעי, ויקרא בשם ה' מלמד שהקריא שמו של הקדוש ברוך הוא בפי כל בריה, ד"א ויקרא התחיל מגייר גרים ולהכניסם תחת כנפי השכינה, ויסע אברם הלך ונסוע הנגבה מחקה והולך ומכוין כנגד ביהמ"ק.

5. שמות פרק לב

(יב) למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם להרג אתם בָּהָרִים וּלְכַלְתֶּם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה שׁוֹב מְחֻרָוֹן אֶפְרַיִם וְהִנְחִם עַל הַרְעָה לְעַמֶּנּוּ:

(יג) זָכַר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּן וְתִדְבֵר אֲלֵהֶם אֲרָבָה אֶת זֶרְעֶכֶם פְּכוּכָבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲתָן לְזֶרְעֶכֶם (וְנָחְלוּ לְעַלְמִם):

6 אלשיך על יהושע פרק ז פסוק ז

אמנם בהיות שלא ידע היות עון מחדש עתה בישראל, היה זן בלבו כי עדיין לא הטהרו מעון השטים, על שלא מיחו כפנחס, והספיק זכות פנחס להאריך להם עד יעשו תשובה, והם לא חשבו שהיה צריך יותר ולא עשו תשובה עוד, על כן היה הקצף. לכן אמר למה העברת העביר שהם שתי העברות, אחת הירדן, שנית יריחו. והלא טוב היה, במקום שחטאו בו שם יאבדם, ולא יאחר אחר שתי העברות האלו, ואז היו אומרים הגוים שעון השטים שנודע ביניהם גרם אבודם, ולא עתה שיאמרו אם כך היה למה העבירם הירדן על ידי נס גדול מאד וכן בכיבוש יריחו, באופן יהיה חילול חלילה:

7 תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף מד עמוד א

אמר רב נחמן אמר רב: מאי דכתיב +משלי י"ח+ תחנונים ידבר רש ועשיר יענה עזות, תחנונים ידבר רש - זה משה, ועשיר יענה עזות - זה יהושע. מאי טעמא? אילימא משום דכתיב ... ואלא מהכא +יהושע ז'+ למה העברת העביר את העם הזה את הירדן - משה נמי מימר אמר: +שמות ה'+ למה הרעתה לעם הזה. אלא מהכא +יהושע ז'+ ולו הואלנו ונשב בעבר הירדן.

8 מהרש"א חידושי אגדות מסכת סנהדרין דף מד עמוד א

תחנונים ידבר רש זה משה כו'. לכאורה נראה לפרש דרש זה משה ע"ש שהיו דבריו תחנונים ועשיר זה יהושע ע"ש שענה עזות והוא דחוק דמשמע בקרא דהרשות מביאו לדבר תחנונים והעשירות מביאו לענות עזות וי"ל דרש זה משה שלא ניתן לו לכבוש א"י רק ארץ סיחון ועוג ועשיר זה יהושע שניתן בידו לכבוש כל א"י וק"ל:

(י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְקֻנָּק בִּי אֲדֹנָי לֹא אֵישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֵשׁ גַּם מֵאִז דְּבַרְךָ אֶל עֲבָדְךָ פִּי כָבֵד פֶּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֲנִי:

אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרק ד פסוק י

(י) ויאמר כל המפרשים פה אחד אמרו, כי פירוש בי לשון בקשה. ור' יהודה הלוי אמר כי הוא דרך קצרה, והטעם: בי אני אדני העון (ש"א כה, כד). כלומר, עשה בי עונש מה שתראה, והניחני מזה שלא תשלחני. וככה בי אדני ידבר נא עבדך דבר (ברא' מד, יח), עשה בי מה שתראה והניחני לדבר.

10. ילקוט שמעוני יהושע רמז יז

ומה תעשה לשמך הגדול, ריש לקיש בשם רבי ינאי אמר שתף הקדוש ברוך הוא שמו בישראל, משל למלך שהיה לו מפתחות של פלטרין קטנה, אמר המלך אם אני מניחה כמות שהיא אבודה, אלא הריני עושה שלשלת קטנה שאם אבדה תהא מוכחת עליה כך אמר הקדוש ברוך הוא אם אני מניח את ישראל כמות שהם יהיו נבלעים בין האומות, אלא הריני משתף שמי הגדול ביניהם והם חיים, כמו שכתוב מה תעשה לשמך הגדול, המשותף בנו,

11 ספר השלי"ה הקדוש - תולדות אדם - שער הגדול (כג)

וזה לשון גדול החכמים האחרונים בחכמה האמיתית הרמב"ן ז"ל, כתב בפירושו בפסוק לשכני בתוכם בזה הלשון, יש בענין סוד גדול, כי כפי פשט הדבר השכינה בישראל צורך הדיוט ולא צורך גבוה. אבל הוא כענין שאמר הכתוב ישראל אשר בך אתפאר, ואמר יהושע ומה תעשה לשמך הגדול, ופסוקים רבים באו כן, אוה למושב לו, פה אשב כי אויתיה, וכתוב והארץ אזכור, עד כאן דבריו. וזה לשון רבינו בחיי בפרשה ההיא, בפסוק וידעו כי אני ה' אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים לשכני בתוכם, יאמר כי ההוצאה היתה על מנת לשכני בתוכם, כי לולא כן לא הוציאם. וזה יורה כי השראת שכינה בישראל צורך גבוה הוא גם כן, לא צורך הדיוט. וזהו לפי דעתי מה שאמר הנביא הושע ע"ה, ואנכי ה' אלקיך מארץ מצרים ואלקים זולתי לא תדע ומושיע אין בלתי, יאמר כי לא הוצאתיך מארץ מצרים אלא בשביל אנכי ה' אלקיך כדי שתקבל עליך אלהותי, וכדי שלא תדע אלקים זולתי, ולכך הזכיר מארץ מצרים באמצע. וכן מצאתי במדרש תהילים (שוח"ט קיד) בפסוק בצאת ישראל ממצרים, ר' יהושע בן לוי אמר, בזכות המשכן נגאלו ישראל ממצרים, שנאמר וירא אלקים את בני ישראל, וכתוב וירא משה את כל המלאכה. ויש לך מקום אחד ללמוד ממנו, אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, על תנאי לשכני בתוכם, עד כאן לשון המדרש. וזהו שאמר אוה למושב לו, וכתוב פה אשב כי אויתיה, ורבו המקראות המעידים על זה, וכבר הזכרתים בפסוק וידבר, עד כאן דבריו. ובפסוק וידבר כתב בזה הלשון, ומכאן תבין שהשכינה בישראל לא צורך הדיוט לבד, אלא צורך גבוה. כי כיון ששם המיוחד מפורסם על ידי הכבוד, הנה הכבוד מקבל תוספות רוח הקודש, וזהו יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ולכן יש להם כח לישראל, להיות מחלישים או מוסיפים כח בגבורה של מעלה כפי מעשיהם, שכן כתיב צור ילדך תשי וכתוב באלקים נעשה חיל, עד כאן דבריו:

12 בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת בראשית פרשה כב

(טז) ויצא קין וגו' מאיכן יצא, ר' איבו אמר הפשיל דברים לאחוריו ויצא כגונב דעת העיליונים, ר' ברכיה בשם ר' אלעזר (אמר) יצא כמפרס כמרמא בבוראו, ר' חננא בר יצחק אמר יצא שמח כמה דתימר יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו (שמות ד יד), פגע בו אדם אמר לו מה נעשה בדיןך, אמר לו עשיתי תשובה ופישרתי, התחיל אדם מטפיח על פניו כך היא כח התשובה ולא הייתי יודע, מיד עמד ואמר מזמור שיר ליום השבת טוב להודות ליי"ה (תהלים צב א ב).

13 של"ה מסכת ראש השנה פרק תורה אור

צג. ובוה יתבאר ענין המדרש (ויקרא רבה פכ"ט ס"א): אמר הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון, סימן אתה לבניך, כשם שנכנסת לפני בדין ויצאת בדימוס (פירוש: ברחמים), כך עתידים בניך ליכנס לפני בדין ביום הזה ויוצאים בדימוס, עד כאן. וקשה, איך אמר שיצא בדימוס, הלא נגזר עליו מיתה, לו ולזרעו אחריו עד סוף כל הדורות. עוד יש לדקדק, מאחר שאדם הראשון עשה תשובה גמורה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בפרק עושין פסין (עירובין יח ב), אדם הראשון חסיד גדול היה, כיון שראה שנקנסה מיתה על ידו, ישב בתענית ק"ל שנה, ופירש מן האשה ק"ל שנה, והעלה זרזי תאנה על בשרו ק"ל שנה. כוונתם בזה, כי בדבר אשר זדה, תיקן. חטא מכח הסתת אשתו, על כן פירש מאשתו. ועל ידי תאנה חטא, בא לתקן בזרזי תאנה.

14 עלינו לשבח

על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך. להעביר גילולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתו. לתקן עולם במלכות שדי. וכל בני בשר יקראו בשמך. להפנות אליך כל רשעי ארץ. יכירו וידעו כל יושבי תבל. כי לך תכרע כל ברך. תשבע כל לשון. לפניך ה' אלהינו יכרעו ויפולו ולכבוד שמך יקר יתנו. ויקבלו כולם את עול מלכותך. ותמלוך עליהם מהרה לעולם ועד. כי המלכות שלך היא ולעולמי עד תמלוך בכבוד. ככתוב בתורתך ה' ימלוך לעולם ועד. והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד: